

Osobitosti ovrhe strane odluke o uzdržavanju

Mirela Župan*

I. Uvod

Učinkovitost pravosudne zaštite ogleda se u provedbi odluka kojima se štite građanska prava i obveze. U suvremenim okolnostima ovaj "test učinkovitosti"¹ često prelazi nacionalne granice, kada je obvezu (ovdje uzdržavanja) određenu pravomoćnom odlukom koja dolazi iz neke strane jurisdikcije, dakle pravosudnog aparata druge države, potrebno prisilno provesti u tuzemstvu. Uvriježeno je da nijedna država odlukama stranih sudova ne priznaje učinke bez nekog vida njihova ispitivanja,² iako načelna otvorenost jednog pravosuđa odlukama drugih jurisdikcija bitno varira.³ Ovrši strane odluke prethodi postupak egzekviture. Države suvereno donose pravila, propisuju pretpostavke i kriterije koje u postupku za davanje egzekviture treba ispitati da bi se provjerila podobnost strane odluke za inkorporaciju u domaći pravni poredak,⁴ kako je i kod nas propisano Zakonom o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (dalje ZRS).⁵ Strogim je pristupima priznanju i ovrši stranih odluka, opterećenih ispitivanjem brojnih pretpostavki, bitno otežana međunarodna pravosudna suradnja, što je, poglavito danas, nepoželjno.⁶ Proteklih se stoljeća učinak teritorijalizma u ovoj domeni ublažavao propisivanjem zajedničkih pravila za priznanje i ovrhu u dvostranim sporazumima.⁷ Intenzitet današnjih migracija u prvi plan stavlja upravo ograničenosti mehanizma bilateralnih režima koji krutost nacionalnog režima priznanja i ovrhe korigiraju samo naprama odlukama sudova i tijela ugovornica!

* Doc. dr. sc. Mirela Župan, Katedra za međunarodno pravo, Pravni fakultet Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku.

¹ Kako je nazvan u Van Rhee i Uzelac (2010), str. xxi.

² Juenger (1988) str. 11ff.

³ Detaljno vidi Župan (2008) str. 66ff.

⁴ Vuković i Kunštek (2005) str. 478.

⁵ Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, Sl. L. 43/82., 72/82., Ukaz o proglašenju Zakona o preuzimanju Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, Narodne novine Republike Hrvatske, br. 53/91.

⁶ Reimann (1995) str. 20.

⁷ Ibid, str. 58.

Štoviše, ni nacionalni ni dvostrani ugovorni režimi u postupku priznanja i ovrhe, u pravilu, ne poznaju različiti tretman odluka o uzdržavanju u odnosu na ostale strane odluke. Zbog tih okolnosti pozornost je Ujedinjenih naroda te ključnog foruma za univerzalnu unifikaciju međunarodnog privatnog prava – Haške konferencije, još pedesetih godina 20. st. plijenilo upravo pitanje priznanja i ovrhe stranih odluka o uzdržavanju.⁸ Povjerenje država ugovornica redom su pridobili i unificirani tekstovi: Konvencija UN-a o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu (1956.) (tzv. Newyorška konvencija),⁹ Konvencija o priznanju i ovrsi odluka koje se odnose na obveze uzdržavanja djece (1958.);¹⁰ Konvencija o priznanju i ovrsi odluka o uzdržavanju (1973.);¹¹ Konvencija o međunarodnoj naplati potpore za djecu i drugih oblika obveza uzdržavanja (2007.).¹² Univerzalno ujednačavanje regionalnog karaktera praksom se i angažmanom Europske unije (dalje EU) od poželjne alternative konvencijama Haške konferencije postupno nametnulo kao najprihvatljiviji vid korigiranja krutog nacionalnog režima priznanja i ovrhe. Angažman EU u domeni prekograničnih privatnih odnosa (pa i obiteljskopравnih)¹³ započeo je upravo u segmentu ujednačavanja propisa o priznanju i ovrsi stranih odluka, a dijelom su pravne stečevine još od 1968. i pripadajuća pravila za obveze uzdržavanja.¹⁴ Uredbom Vijeća br. 4/2009. o međunarodnoj sudskoj nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsi odluka te suradnji u predmetima uzdržavanja¹⁵ (dalje Uredba br. 4/2009 ili Uredba o uzdržavanju), u ovoj materiji prestaje sektorski pristup te ona postaje samostalno regulirana cjelina.

⁸ Blair et.al. (2009), str. 665-668.

⁹ Konvencija UN-a o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu 1958. Sl. FNRI, MU 2/60; NN MU 4/94.

¹⁰ Convention sur la loi applicable aux obligations alimentaires envers les enfants, 1956.; Convention concernant la reconnaissance et l'exécution des décisions en matière d'obligations alimentaires envers les enfants, 1958. Actes et Documents de la Huitième session (1956), Vol. I., str. 163-218, 310-322, 348-355; Vol. II. str. 123-184.

¹¹ Convention of 2 October 1973 on the Law Applicable to Maintenance Obligations; Convention of 2 October 1973 on the Recognition and Enforcement of Decisions relating to Maintenance Obligations. Actes et documents de la Douzième session (1972), Tome IV, Obligations alimentaires. Recueil des Conventions de la Haye 1951-1980, La Haye, str. 218ff.

¹² Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance, Final Act of the Twenty-First Session, The Hague 23. November 2007. Dostupno preko internetske stranice http://www.hcch.net/index_en.php Posljednji posjet 25. 1. 2008.

¹³ Župan (2011). str. 591-618.

¹⁴ Čl. 5. st. 2. Briselske konvencije. Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters (consolidated version) OJ L 299, 31. 12. 1972. p. 0032-0042. Consolidated version OJ C27, 26. 1. 1998.

¹⁵ Council Regulation (EC) No 4/2009 of 18 December 2008 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations. OJ L 7, 10. 1. 2009, 1-79.

Protezanje učinaka odluke donesene u jednoj državi u drugu iz različite perspektive promatraju dužnik, vjerovnik te nacionalni zakonodavac. Vjerovnik će od elektivno međunarodno nadležnih foruma parnični postupak pokrenuti pred sudom one države čiju će presudu u drugim državama moći ovršiti ili moći jednostavnije ovršiti.¹⁶ Za dužnika je važno znati može li ignorirati pokrenuti parnični postupak za određivanje obveze uzdržavanja nadajući se da pravomoćnom odlukom utvrđeni iznos neće moći biti ovršen u drugim državama ili barem ne u onoj u kojoj se nalazi njegova imovina ili stalni izvor prihoda.¹⁷ Iz perspektive nacionalnog zakonodavca u aspektu se priznanja i ovrhe stranih odluka nameće problem sukoba dvaju temeljnih načela međunarodnog privatnog prava: temeljnog načela priznanja prava stečenih unutar stranog pravnog sustava i temeljnih vrijednosti domaćeg pravnog poretka.¹⁸ Posljedice odbijanja priznanja strane odluke vrlo su nepovoljne; vjerovniku ostaje mogućnost pokušati ovršiti presudu u nekoj drugoj državi u kojoj bi također mogao naplatiti potraživanje; ako bi i ta država odbila priznati odluku, vjerovniku je na raspolaganju jedino ponovno pokretanje parnice i ishođenje nove odluke pred nekim drugim elektivno međunarodno nadležnim sudom. Nepogodnost se iz perspektive vjerovnika ogleda u dodatnim troškovima vođenja postupka te produljenom vremenu naplate uzdržavanja.

Prilog se ovoga rada raspravi o imovinskopравnim posljedicama razvoda braka ogleda kroz ključno problemsko pitanje: koje su mogućnosti da se odluka o uzdržavanju svojim učincima protegne izvan područja jurisdikcije koje ju je donijelo. Naime, nacionalnim i ujednačenim pravilima o međunarodnoj sudskoj nadležnosti predviđen je dijapazon mogućih elektivnih foruma za donošenje odluke o uzdržavanju, iz čega nužno ne proizlazi da će sama naplata potraživanja nastupiti u jurisdikciji koja je odluku donijela! Ako je postupak proveden u državi uobičajena boravišta ili prebivališta dužnika uzdržavanja, vjerojatno je da će on u toj državi koja je sjedište njegova privatna i profesionalna života ostvarivati prihode iz kojih će se obveza uzdržavanja moći naplatiti. Ukoliko se pak međunarodno nadležnim nađe forum uobičajena boravišta djeteta, što je u vezi s uzdržavanjem djeteta danas jedan od najprihvaćenijih kriterija elektivne sudske nadležnosti, vjerojatno je da će potraživanje trebati naplatiti u stranoj državi, onoj u kojoj dužnik uzdržavanja ostvaruje prihode ili posjeduje imovinu. Dok se u prvom slučaju provodi nacionalni postupak ovrhe, u drugom je slučaju situacija nešto složenija te se brojna kompleksna pitanja ne mogu izbjeći: koji je relevantni pravni izvor za prosudbu pitanja priznanja i ovrhe strane odluke o uzdržavanju; koje su (po primjenjivom re-

¹⁶ Schulze (2005) str. 74.

¹⁷ Briggs i Rees (2005), par. 7.01.

¹⁸ North i Fawcett (1999), str. 405.

žimu) strane odluke o uzdržavanju podobne za priznanje i ovrhu; koje pretpostavke se ispituju da bi strana odluka o uzdržavanju proizvodila učinke i na području države u kojoj se potraživanje treba izvršiti; po kojemu se postupku provodi sama ovrha potraživanja. Zbog obima u ovom radu izostavit ćemo raspravu o određenim aspektima specifičnim za postupak priznanja i ovrhe odluka o uzdržavanju.¹⁹

Ovako postavljene konture rada sadržajno se iznose u nekoliko većih cjelina, dalje postavljenih u vidu triju ključnih pitanja: koje su strane odluke o uzdržavanju podobne za priznanje i ovrhu; koje su pretpostavke za priznanje i ovrhu; koji je postupak za priznanje i ovrhu stranih odluka o uzdržavanju.

II. Koje su strane odluke o uzdržavanju podobne za priznanje i ovrhu?

Podobnost strane odluke o uzdržavanju za priznanje i ovrhu, kao odluke o građanskopravnoj stvari, nacionalnim sudovima, u pravilu, neće predstavljati teškoću.²⁰ Izuzetak je ocjenjivanje podobnosti priznanja strane odluke o uzdržavanju prema pravilima međunarodne konvencije, koje ovisi o tome ulazi li ona predmetom u konvencijsko polje primjene. Problem kvalifikacije kategorije vezivanja uzdržavanja osobito je zahtjevan u ujednačenom režimu koji je ograničenog materijalnog polja primjene. Ovdje je primjena Briselske konvencije na predmete uzdržavanja polučila brojne doktrinarne retke, ali i vrijednu sudsku praksu Suda pravde EU (dalje ES).²¹ Naime, pred sudove država članica postavlja se pitanje ulazi li određeni zahtjev po svojoj prirodi u okviru ovog ujednačenog režima (ili priznanje i ovrhu u tom predmetu treba provesti po krutim nacionalnim pravilima), što ovisi o kvalifikaciji kategorije vezivanja “uzdržavanje”. Problem se kvalifikacije javlja jer su neka pravna područja usko povezana, čak i prepletana, pa su u tom smislu u pitanju kvalifikacije kategorije vezivanja uzdržavanja najčešća granična područja obiteljskog i imovinskog prava.²² Ukoliko ujednačeni instrument ne daje auto-

¹⁹ Tri su ključna pitanja: koje su mogućnosti izmjene iznosa uzdržavanja strane odluke u tijeku postupka priznanja i ovrhe; kako se priznaju i izvršuju strane odluke u kojima je iznos plaćanja strana valuta te posljednje važno pitanje tretmana odluke o uzdržavanju donesene uz statusnu odluku (adhezijski alimentacijski postupak).

²⁰ Walter i Baumgartner (2000), str. 13-14.

²¹ Ugovorom iz Lisabona promijenjen je naziv Europski sud pravde u Sud pravde EU. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007, OJ C 306/10.

²² Varadi et.al. (2007), str. 122. Obveza uzdržavanja između supružnika može ulaziti u osobne učinke braka (npr. francusko pravo) ili pak u imovinske odnose (talijansko). Kitić (1986), str. 122-123.

mnu definiciju pojma uzdržavanja (što bi bilo moguće tek ako se koncepti obiteljskopравnih instituta među državama ugovornicama ne bi bitno razlikovali), sudac mora utvrditi pravnu prirodu zahtjeva za uzdržavanje odnosno alimentacijski karakter zahtjeva.²³ Kako ni Briselska konvencija, ni sljednica Briselska I. uredba,²⁴ a ni suvremena sljednica Uredba br. 4/2009.,²⁵ ne definiraju pojam obveze uzdržavanja, pojam treba tumačiti autonomno.²⁶ Odavno je Schlosserovo izvješće te doktrina tumačila da se pojam uzdržavanja odnosi na plaćanja među supružnicima ili drugim srodnicima gdje se vjerovniku uzdržavanja dužnikovim plaćanjem osiguravaju sredstva nužna za život.²⁷ Ključno je da se vjerovnik nalazi u potrebi, a dužnik je sposoban dati potporu plaćanjem uzdržavanja.²⁸ Nadalje, treba zanemariti naziv koji je obvezi pripisalo nacionalno zakonodavstvo te gledati samo na sadržajnu konstrukciju obveze.²⁹ Isto tako ni način izvršenja nije presudan: to može biti plaćanje u naturi ili u novcu,³⁰ a koje pak nije ograničeno na periodična plaćanja, već može biti izrečeno i u vidu jednokratnog iznosa.³¹ Nekoliko je predmeta potaknulo europsku preokupaciju pitanjem kvalifikacije uzdržavanja.³² Naime, u predmetu *Antonius van den Boogaard v. Paula Laumen*³³ ES je potvrdio da je bit obveze uzdržavanja u tome da se ovisnom vjerovniku osiguraju sredstva nužna za život.³⁴ Sud je potvrdio da način plaćanja nije bitan, sve dok je priroda obveze ispunjena.³⁵ Kada je u pitanju razgraničenje s drugim pravnim područjima, primjerice, ukoliko uzdržavanje proizlazi iz oporuke, rano je Schlosserovo izvješće sugeriralo (neopravdano) primjenu Brisel-Lugano režima ograniči-

²³ Kako naš ZRS poznaje zasebnu kolizijsku normu za izvanbračnu zajednicu, zahtjev za uzdržavanje ocjenjuje se kao jedan od imovinskih učinaka iste; naprotiv, zakonodavstva koja ne poznaju ovaj vid životne zajednice takav će zahtjev kvalificirati, primjerice u Francuskoj, kao deliktini. Kitić (1986), str. 123.

²⁴ Council Regulation (EC) No 44/2001, of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, OJ L 12/1.

²⁵ Člankom 4. propušteno je uvesti autonomnu definiciju pojma uzdržavanja, iz čega jasno proizlazi da će koncept i dalje trebati kvalificirati. U samoj Uredbi stoji da se ona *rationae materiae* odnosi na "obveze uzdržavanja koje proizlaze iz obiteljskih odnosa, roditeljstva, braka ili srodstva".

²⁶ Pertegás Sender (2005), str. 211.

²⁷ Andrae (2006), str. 399-400; Martiny (2000), str. 11.; Jayme (1990), str. 532; Schlosser Report (1979), r.b. 93.

²⁸ Von Bar (1991), r.b. 297.

²⁹ Magnus i Mankowski (2007), r.b. 159.

³⁰ Von Bar (1991), r.b. 279.

³¹ Andrae (2006), str. 400. r.b. 5.; Rauscher (2006), r.b. 62; Layton i Mercer (2004), r.b. 15.063.

³² Baratta (2004), str. 157; Tomasi et.al., (2007).

³³ *Antonius van den Boogaard v. Paula Laumen*, 1997. ECR I- 1176.

³⁴ *Ibid*, r.b. 22.

³⁵ *Ibid*, r.b. 25.

ti na područje obiteljskog prava:³⁶ činjenica da nasljedno pravo tvori pravnu osnovu obvezi uzdržavanja ne mora u svim slučajevima značiti i automatsko izuzimanje takvih zahtjeva iz olakšanog režima priznanja i ovrhe.³⁷ Primjerice, potraživanje udovice za periodičnim isplatama iz imovine pokojnog supruga, na koje ona ima pravo po engleskim i njemačkim propisima, može se kvalificirati kao uzdržavanje – sve dok su plaćanja po svojoj prirodi usmjerena njezinu uzdržavanju.³⁸ Ovo bi se analogno moglo primijeniti i na zahtjev za uzdržavanje koji bi dijete usmjerilo k imovini preminuloga uzdržavatelja, a na koju ima pravo sukladno, primjerice, njemačkom nasljedno-pravnom režimu.³⁹ Imovinskopravni zahtjevi koji proizlaze iz braka ili njegova razvoda na agendu su Suda EU stavili pitanje kvalifikacije. Strogo odvajanje uzdržavanja od bilo kojih drugih imovinskopravnih zahtjeva, ES postavlja u predmetu *De Cavel v. De Cavel*.⁴⁰ Gospodin De Cavel pred pariškim je sudom zatražio privremenu mjeru na temelju koje je isti naložio zamrznuti bankovni račun gđe De Cavel u Frankfurtu. Zahtjev da se odluka ovrši prema pravilima Briselske konvencije njemački je sud odbio, argumentirajući da je predmetna materija izvan polja primjene ove konvencije. Njemački Savezni sud obratio se ES-u tražeći tumačenje u ovom predmetu. Da bi se prosudilo može li se zahtjev procesuirati po režimu Briselske konvencije ili je on iz njega isključen odredbom čl. 1. st. 2. (a), najprije je trebalo odrediti pojam obveze uzdržavanja. ES tumači da se ograničenje primjene Briselske konvencije na imovinska pitanja (bračnoimovinski režim) odnosi na svaki imovinskopravni odnos koji proizlazi iz bračnog odnosa ili pak njegova razvoda.⁴¹ Takvo je stajalište potvrdio i u predmetu *C. H. W. v. G. J. H.*⁴²

Potrebno je nadalje decidirati koje će odluke, kojih tijela, o uzdržavanju biti podobne za priznanje i ovrhu u stranoj državi, a budući da odluku o uzdržavanju ne donose uvijek i isključivo sudovi, već su to u većem broju europskih država često upravna tijela; nadalje brojni pravni sustavi omogućavaju strankama uzdržavanje utanačiti sporazumno, ali potom taj sporazum moraju predložiti na potpis ili ovjeru nadležnom tijelu (poput centra za socijalnu skrb). Komparativno nacionalno zakonodavstvo prelazi okvire ovoga rada, pa se za-

³⁶ Schlosser Report (1979), r.b. 92.

³⁷ Layton i Mercer (2004), r.b. 16.066.

³⁸ Sec. 2 Inheritance Act 1975.; § 844. (2) njemački BGB. Dostupno preko internetske stranice: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html>, posjećeno 15. 1. 2010.

³⁹ § 1969. njemački BGB. Dostupno preko internetske stranice: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html>, posjećeno 15. 1. 2010.

⁴⁰ *De Cavel v. De Cavel*, Case C 143/78. ECR 1055; 1979. CMLR 547.

⁴¹ *De Cavel v. De Cavel*, ECR str. 1066; CMLR str. 558-559.

⁴² *C.H.W. v.G.J.H.* Case 25/ 81, 1982. ECR 1189, 1983. CMLR 125. Za komentar vidi Bogdan i Maunsbach (2006), str. 40.

državamo na novim aktualnim modelima koji reguliraju pitanja međunarodno privatno-pravnog diskursa. Konvencijski režim Haške 2007. u segmentu se priznanja i ovrhe reguliranog glavom V. sukladno odredbi čl. 19. st. 1. primjenjuje na odluke sudskih i upravnih tijela⁴³ kao i na nagodbe sklopljene pred prethodno navedenim tijelima. Odredba izrijekom određuje da odluka može sadržavati automatsku prilagodbu iznosa indeksacijom, zahtjev za isplatom duga, zahtjev za retroaktivnom isplatom uzdržavanja i kamata te odluku o troškovima.⁴⁴ Haška 2007. ne odgovara na pitanje mogu li se javne isprave priznati i ovršiti na isti način kao i odluke sudskih i upravnih tijela, što predstavlja problem budući da upravo u vrijeme pregovora u izradi Konvencije, delegacije su se bitno razilazile glede ovog pitanja.⁴⁵

Kada je u pitanju *acquis* EU, Uredba br. 4/2009. u poglavlju IV. govori o ovršnosti odluka te se uvodnim odredbama definira pojam odluke: “*Svaka odluka o uzdržavanju suda države članice, neovisno o njezinu nazivu, uključujući presudu, rješenje ili nalog za izvršenje te odluku o troškovima.*” (čl. 2.) Kako je ova definicija identična onoj Briselske I. uredbe, autonomno tumačenje razvijeno u okviru toga režima⁴⁶ moći će se analogno primijeniti i na tumačenje Uredbe br. 4/2009. Dakle, koncept se odluke ni u kojem slučaju ne smije poistovjeđivati s tim konceptom u pripadajućem nacionalnom poretku.⁴⁷ Odluke će, primjerice, obuhvaćati oblike svojstvene njemačkom pravu: sudski ovršni nalog (Vollstreckungsbescheid, § 609. ZPO-a) te odluku o troškovima službenika suda (Kostenfestsetzungsbeschluss, § 104. ZPO-a).⁴⁸ Režim se Uredbe o uzdržavanju proteže i na javne isprave i sporazume o uzdržavanju,⁴⁹ ali se

⁴³ “Upravno tijelo” kao javno tijelo čije su odluke sukladno pravu odnosne države podložne žalbenom postupku ili reviziji sudova te imaju sličnu snagu i učinak kao odluke sudskih tijela (čl. 19. st. 3. a i b). Pojam je trebalo definirati zbog dvaju razloga: države koje prakticiraju određivanje uzdržavanja pred upravnim tijelima brojne su te treba osigurati mogućnost priznanja njihovih odluka u državama koje prakticiraju sudski postupak; države koje ne poznaju takav vid nadležnosti upravnih tijela ne bi se priključile novoj Konvenciji zbog straha da će se domašaj njezinih pravila proširiti u neželjenom pravcu (kolanja upravnih odluka). Borrás i Degeling (2007), r.b. 462–463.

⁴⁴ Ova odredba (čl. 19. st. 1. t. 3.) odgovara na “moderna vremena” u kojima odluke sve češće sadržavaju i tablicu s indeksacijom koja ukazuje na koji način te u kojem iznosu se periodično davanje ima povećavati. Obveza države priznanja da prizna i ovakve dodatke odlukama potencijalno smanjuje priljev zahtjeva za izmjenom odluke o uzdržavanju. Borrás i Degeling (2007), r.b. 465.

⁴⁵ Detaljnije u Borrás i Degeling (2007), r.b. 571ff.

⁴⁶ Više vidi Sikirić (2010), str. 54ff.

⁴⁷ Kako proizlazi iz presude ES u C-39/02 *Marsk Olie & Gas A / S v. Firma M. De Haan en W de Boer*, 2004. ECR I-9657, par. 45.

⁴⁸ Jenard Report (1979), str. 42.

⁴⁹ Javne isprave podrazumijevaju: 1) dokumente koji su formalno izrađeni ili registrirani kao javne isprave u pitanjima obveza uzdržavanja i autentičnost kojih se odnosi na: a) potpis i